

Amfibieën in vleermuiskelders

Mark Zekhuis

een houten deur op een meter hoogte, de invliegopening. Deze verblijven liggen bijna allemaal in het bos of in de direct nabijheid van bos of andere houtige landschapselementen.

Soorten amfibieën

De vleermuizen die we kunnen aantreffen in de Overijsselse kelders zijn vooral grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) en franjestaart (*Myotis nattereri*). Soms vinden we gewone baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), watervleermuis (*Myotis daubentonii*) en zeer incidenteel een vale vleermuis (*Myotis myotis*) of Bechsteinsvleermuis (*Myotis bechsteini*). Daarnaast vinden we ook sporen van bruine rat (*Rattus norvegicus*), bosmuis (*Apodemus sylvaticus*) en steenmarter (*Martes foina*). Dagpauwoog (*Inachis io*) en kleine vos (*Aglais urticae*) hangen geregeld aan het plafond. In kelders met een goede vochtigheid zien we vaak het roesje (*Scoliopteryx libatrix*) hangen. Dit is een koperkleurige nachtvlinde uit de familie van de nachtuiltjes die als imago op vorstvrije plekken overwintert.

De aangetroffen amfibieën zijn gewone pad (*Bufo bufo*), bruine kikker (*Rana temporaria*), groene kikkers (*Rana esculenta complex*), kleine watersalamander (*Triturus vulgaris*) en kamsalamander (*Triturus cristatus*). Als de kelder voor een deel onder water staat, vinden we vaak veel kikkers (soms padden) die hierin drijven en rondzwemmen. Op de drogere plekken en kelders vinden we de kikkers, maar ook salamanders en padden vinden we vaak in een hoekje of een spleet. Het valt op dat ze vaak gezamenlijk en opgepakt in een hoekje weggekropen zitten. Soms klimmen kikkers en salamanders in de scheuren en spleten tot wel een meter boven de grond. De spleet moet dan wel smal genoeg zijn zodat ze zich omhoog kunnen

In Overijssel zijn 56 vleermuiskelders die jaarlijks in januari door leden van de Zoogdierwerkgroep Overijssel worden onderzocht. Naast overwinterende vleermuizen worden soms ook andere dieren in deze vochtige onderkomens aangetroffen zoals verschillende soorten amfibieën. Hieronder wordt een beschrijving gemaakt van deze vondsten.

De vleermuiskelders

Vleermuizen overwinteren veelal in vorstvrije en vochtige plekken. Deze grote holtes bieden bescherming tegen predatoren en er heerst een constante temperatuur en luchtvochtigheid. In Overijssel zijn dat van oudsher enkele oude (ijs-)kelders op landgoederen die toegankelijk zijn gemaakt voor vleermuizen. De laatste jaren zijn daar ook nieuwe verblijven bij gekomen zoals enkele aangepaste kleine bunkers (Vliegbasis Twente) of speciaal ervoor gemaakt zoals enkele onderkomens die bestaan uit op rij ingegraven grote duiker-elementen. Deze kleine onderkomens liggen bijna allemaal onder het maaiveld, vaak tot of deels in het grondwater. De toegang bestaat meestal uit

Lage ingang van een vleermuiskelder gemaakt van duiker-elementen die is afgedekt met een dik pakket grond

Gewone baardvleermuis (*Myotis mystacinus*)

duwen. Alle amfibieën bewegen en hebben hun ogen open als ze beschouwd worden met de zaklamp.

Enkele plekken nader bekeken

Van negentien kelders zijn gegevens vastgelegd en nader bekeken. In sommige kelders is er pas één controle geweest, maar andere kelders worden al gedurende zeven jaar gevolgd. In totaal ging het om 67 bezoeken, in 22 bezoeken (33%) werden amfibieën aangetroffen. Hierbij moet worden opgemerkt dat lang niet alle amfibieën worden gezien. In de kelders zijn vele schuilmogelijkheden en we zoeken ook niet specifiek naar amfibieën. De kleine watersalamander werd met 110 van de 182 amfibieën het meeste aangetroffen. Het maximum aantal was 32 exemplaren bij elkaar. Verder werden er 30 gewone padden aangetroffen, 23 bruine kikkers en 19 groene kikkers. Op de Oldenzaalse stuwwal (Twente) werden in 2002 twee kamsalamanders gevonden in een voormalig zwembad, dat is omgebouwd tot vleermuiskelder. Ook in een nieuw aangelegde vleermuiskelder bij Oldenzaal werd incidenteel een kamsalamander gezien.

Uit de gegevens is geen significante relatie te vinden tussen de bezetting van vleermuizen en het aantreffen van amfibieën. Wel zien we dat beide groepen een voorkeur hebben voor vochtige en natte onderkomens. Niet in alle kelders werden amfibieën aangetroffen. Bij nadere beschouwing blijkt ook dat deze verblijven absoluut niet bereikbaar zijn voor amfibieën. De dieren zouden bijvoorbeeld eerst tegen een droge muur omhoog moeten klimmen om die ruimte te bereiken.

Andere amfibieën dan genoemde soorten, komen niet in de directe omgeving (verder dan 500 meter) van deze kelders voor.

Overwinteringsplaats of valkuil?

Het lijkt er op dat de dieren min of meer per ongeluk in de kelders terecht komen. Het merendeel van de amfibieën zal waarschijnlijk de kelders nooit meer kunnen verlaten, omdat de uitgang vaak te hoog ligt.

Het bovenste deel van de kelders dat boven maaiveld uitsteekt, is afgedekt met een berg zand. De opening naar de ondergrondse kelder is een uitsparing in die bult die naar beneden, naar de deur loopt. (zie foto 3) De deur ligt vaak op het laagste punt, gelijk met het verlaagde maaiveld. In deze windluwe hoek heeft zich ook vaak een dikpakket bladeren opgehoopt. Amfibieën die zich op deze lage en vochtige plek gaan ingraven, zullen snel onderaan de deur uitkomen. Als ze de deur gepasseerd zijn, vallen ze van de drempel in de kelder. Niet overal is deze toegang hoger dan de bodem van de kelder, maar bij de meeste kelders gaat het toch om een hoogteverschil van 20 tot 80 centimeter. Naar verwachting zal dit muurtje voor de padden en kikkers in het voorjaar een onneem-

bare barrière zijn. Salamanders zijn waarschijnlijk wel in staat om hier tegen op te klimmen en de kelder weer te verlaten. Slechts incidenteel werden dode amfibieën gevonden. Stervende beesten zullen zich goed verstoppen en snel worden opgegeten door (spits-)muizen of andere opruimers.

Dankwoord

Marinus Goutbeek en Martin Degen worden bedankt voor het aanleveren van gegevens en Raymond Creemers voor het becommentariëren van het eerste concept.

Mark Zekhuis
Stoevelaar 23
7414 CA Deventer
catbird@home.nl

Grote klont met bruine kikkers tussen de duikerelementen van de vleermuiskelder op Rechteren

Een gewone pad kruipt weg in een spleet in de ijskelder van Landschap Schoonheten